

En levende historieundervisning

Gymnasieundervisningen og arbejderhistorien

Af Henrik Adrian

Arbejderhistorien og skolebøgerne

For nogle år tilbage strømmede det ud med bøger, artikler og materiale til »arbejderhistorien« og også gymnasiet og HF-undervisningen fik sin del i form af nye lærebøger og kildehefter, hvor arbejdersynspunkter og materiale, der belyste arbejderforhold, indgik.

Gymnasiets historieundervisning har forlængst forladt den kronologiske lærebogsgennemgang, og der er mulighed for at arbejde med emner, der går på tværs af perioder og samfund - f.eks. kvindernes historie eller teknologiens historie.

Men gymnasiet er en traditionsrig indretning, hvor lærernes baggrund og egne »historiske« oplevelser i studietiden har afgørende betydning for det indhold, som rammer eleverne i skoledagen. Og selve skolens tidsstruktur og tvangsmekanismer med eksamen, karakterer og fag -og timeopdelte skoledage sætter grænser for, hvad der faktisk kan foregå i historieundervisningen. For eleverne er det oftest ligegyldigt, om det er de gamle inkaer, eller om det er arbejderforhold i 30ernes Danmark, der arbejdes med.

Arbejdsform og karaktertvang gør begge dele til »skoleviden«. »Historien«, som personlig bevidsthed om fortiden rettet mod forståelse og ændring af nutidige forhold, er hos mange elever endt op i brudstykkeagtig viden og usammenhængende skolekundskab. Ikke for livet, men for skolen! Der trænges til lidt liv i udgivelser, arbejdsforslag og personlige kontaktflader, der kan give eleverne en subjektiv historieforståelse, der indgår som en del af deres politiske dannelse. Og måske er gymnasiet og skolen iøvrigt ikke det bedste sted, hvor dette kan ske. Men for det første går børn og unge i Danmark uendeligt mange timer i skole, og for det andet er der også i skolesammenhæng mulighed for at nedbryde nogle af de grænser, som adskiller »skoleviden« fra ens egen personlige og sociale tilblivelsesproces.

Arbejderhistorien har som så mange andre undertrykte befolkningsgruppers »historie« haft sine særlige problemer. I skolesammenhæng har den »manglet«. Historiebøgerne har givet skønmalerier passet til den samtidige velmenende borgerlige opfattelse af Danmark, som den bedste af alle verdener. Her var der anonyme, flittige og dygtige arbejdere og så »historiske per-

sonligheder«, der kunne være politikere, opfindere, videnskabsmænd og firmagrundlæggere. Og selv om tiderne engang var dårlige, så har fremskridtet frem til nutiden ordnet det værste og kun skønhedspletter findes.

Men tilblivelsen af velfærdsstaten beskrives ikke altid sådan idag i historiebøgerne. Der er de seneste 15 år sket en ændring. Diskussionen om velfærdsstaten har fået synsvinklerne på plads også i behandlingen af 20'erne og 30'erne og på betydningen af fagbevægelsens vækst før århundredskiftet. Arbejderhistorien er nu kommet ind i skolebøgerne selvom tolkningerne stadigvæk i mange bøger ligger tæt på skønmaleriet.

Men det er slet ikke det, jeg som gymnasielærer har været optaget af. Jeg har som historielærer på Herlev Gymnasium oplevet den betydning, en »levende historieundervisning« har for mine elever.

Den betydning det har, når de selv interviewer andre mennesker om fortiden, når de selv undersøger byudvikling og bebyggelser, når de selv i kontakt med arkivarer, bibliotekarer, etnologer og faghistorikere oplever, at forhold kan være anderledes, end de idag er i Herlev. At der udenfor skolen i det hele taget er nogle mennesker, der er alvorligt optaget af fortiden og prøver at tolke nutidens samfund. Det er i denne sammenhæng arbejderhistorien kommer ind i billedet for mig.

Min artikel vil handle om, hvordan en sådan undervisning kan foregå, hvad den kræver af arbejde og indsats, og hvilke muligheder der er for gymnasiets historieundervisning (og gymnasiets historikere) i en sådan sammenhæng. Og måske kunne det også give lidt ideer til den formidlingsvirksomhed, som SFAH på bedste vis har sat i gang de seneste år.

To historier: fra Herlev og Nørrebro

Først et par ægte skolehistorier som introduktion og eksempler:

2.z. er en samling spændende og livslystne Herlevelever. I timerne er de ret fredelige og er altid optaget af en masse spændende ting, som ikke har så meget med skolens mere faglige side at gøre. Drengene slås stadigvæk i frikvarteret, mens pigerne lidt beundrende kigger på og hepper. Elevernes behov for fest og omgivelser, hvor man kan lære hinanden at kende i dæmpet belysning og idrætsforeningernes evige behov for penge til de mange aktiviteter, støtter hinanden. I hvertfald er idrætsforeningernes fester et vigtigt åndehul for 2.z. i den faglige skoletilværelse.

Hvad gør en historielærer med 2.z. i 3 timer om ugen? I en skolesammenhæng, hvor fransk opfattes som mere fjernt end månen. Hvor blækregning, dansk stil og fysikrapporter udfylder weekendens mere udsovede del, og

hvor »efter skoletid« består i erhvervsarbejde hos bageren eller på tanken, så weekendens og ferienes afslapning kan finansieres.

Herlevs udvikling og historie kan være et af tilbudene.

Herlev er bare Herlev, sådan oplever eleverne det. Og alle steder de kommer til (også i Jylland og i udlandet), ser de meget af »Herlev«. De ser mere det, de kender i forvejen, end det nye som er anderledes. På samme måde som amerikanske turister ser Burger-barer og ikke København. Det kendte er trygt og genkendeligt – og lidt kedeligt ligesom skolen.

Men »Herlev« er ikke Herlev!

Herlev går ind (elevinteresse)

Her er en opskrift på en oplevelsesproces i 2.z. (Herlev Gymnasium 1986/87):

Man tager en almindelig vej i Herlev med pæne parcelhuse og pæne folk – det kan være Gammelgårdsvej.

For at lette lidt på genertheden og for at introducere metoden i vejoplevelse, gik klassen tur på den i en dobbelttime en dag, hvor det begyndte at sne. Og vi »så« på husene og læste landskabet. Det kræver lidt viden og den kan historielæreren heldigvis give fra sig med lidt øvelse:

Gammelgårdsvej er så heldig, at den har husmandslokker fra landboreformernes husmandsudstyknings. De ligger for enden af vejen helt ude i sumpen ved Tibberup Å, nu er der rekreativt område omkring og grundværdierne er i skyerne.

Der er på vejen enkelthuse med vaskehus og gruekedel fra perioden op til 1950, et hus ligger i en gammel have og er tydeligt tidligere centrum for gartnerivirksomhed. At det stadig kaldes »Slottet« siger mere noget om vejens øvrige beboere og deres fattigdom end om selve gartneriet. Der er rester af sommerhuse og bjælkehytter fra 50erne og 40erne, og der er parcelhuse af enhver slags fra 50erne til 80ernes tæt-lave byggeri.

Alt det kan man se, beskrive og høre på, hvis man gider eller bliver tvunget til det.

Og når nu læreren er så skør, at han fortsætter, selvom det sneer, så kan det være vigtigt og fornuftigt at følge med.

Men der var faktisk nogle elever, der boede på vejen (det vidste den snedige lærer), og de blev lidt efter lidt hooked på at få mere at vide. For dem var der »intet« Gammelgårdsvej, før de selv flyttede ind. De troede at der ikke havde været liv før dem selv! Ihvertfald kun marker og bønder som i jernalderen.

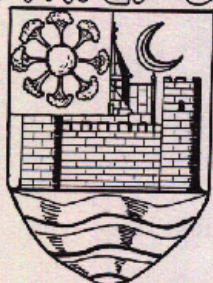
Gennem naboer, teknisk forvaltning og venlige menneskers historier nåede de frem til »vejens historie«. Ren arbejderhistorie fra århundredskiftet og frem!

KVANLØSE

HVANLØSE

VANDLØSE

VANLØSE

SELENTRETURS-

GUIDE

1890-1925

Silke Christoffersen, Rikke Clausen
Iben Jørgensen
Herlev statskole 1984

VANLØSE

Indtil 1870-80'erne var Vanløse kun en lille landsby bestående af 11 gårde. Men så begynde gartnerne at flytte til. Det skyldes, at grundlosterne blev på Frederiksborg, hvor gartnerne hidtil havde holdt til. I 1898 fik Vanløse sin egen jernbane, og det betød at flere flyttede til Vanløse. Gørring århundredet begynde Vanløse villaby at udvikle sig. Mange af de huse der byggedes dengang står der endnu, og det vil vi se lidt på.

STATIONEN

Det var oprindeligt gartnerne, der ville have en station i Vanløse, da de så kunne få deres varer ind til Grøntorget. Mange af gartnerne ville have stationen på Alekistevad, andre på Jernbanesalle. Det hele endte med at en gartner Winther boende på Bøgholmsgården forvandt en grund til kommunen på Jernbanesalle. Så der endte stationen altså. Som det ses på billedet, var det kun en lille station med billetterudsalg og ventecafé på størrelse med et kolonihavehus.

Som det ses på billedet herunder har banen ikke så tidligt over Jernbanesalle, broen blev bygget i 1894'erne. Før broen blev bygget, var det en almindelig jernbanesovergang med broer, som ledtogene kunne passere.

VANDLØSEHUS

Fra stationen går I hen til Vandløsehus på hjørnet af Jernbanesalle og Vanløsealle. Vandløsehus er også vidat på billedet ovenover. Som det kan ses, har der engang været spis på hjørnet af huset, dette blev for nogle år siden erstattet af det nuværende tag. Vandløsehus har tidligere haft mange funktioner og var et centralt punkt i byen. Der har været posthus, sparkekasse, privatskole, legekøkken, blikkenslager, købmand, Vanløse avis's redaktion og samtidig privatskole. Den blandede der indtil i kommuneforeningerne, der ligger i Vandløsehus på siden ud mod Vanløsealle, har været indgang til "Trækmanden", dette var stedet, hvor børnene købte slik og andre småting, og hvor man kunne få sine træske repareret. De ældre Vanløse-beboere fortæller, at de var en smule bange for dette sted. Hvis I går en tur ind i gården, kan I se, hvor blikkenslageren har haft sit værksted. Undervisningen i Frk. Sparre's privatskole foregik omkring spisebordet i hendes stue. Der var kun 8-10 elever, og det frokosten og hendes bror der var lærere.

Vanløse ligger så bekvemt i forhold til Herlev, en S-station på vejen til byen. Det er en gammel forstad i Københavns kommune, indlemmet i 1901. Og så har Vanløse et meget aktivt lokalhistorisk miljø med et lokalhistorisk arkiv, hvor interesserede både kan få hjælp og vejledning, især hvis de giver en hånd med.

Ved at bruge telefonen og møde op i arkivet fik gruppen meget ud af Vanløse. Og resultatet er denne slentreturs guide, som blev afprøvet af andre i klassen. Hvem skulle tro at Vanløse havde en historie?

For det var fattig-røvenes paradis til vejen blev kloakeret og asfalteret i 60'ernes begyndelse. Først herefter flyttede de pæne mennesker ind. Og mange af de gamle beboere fik lånt sig til et bedre hus og sommerhuset endte som redskabsskur - og står stadigvæk i haven.

På en vej i Herlev fik vi århundredets socialhistorie i levende fortællinger: der var sporvejsfunktionærerne og postbudene fra stenbroen med fast månedsløn, som købte en sommerhusgrund og fik hønsegård og lagt vand ind. Der var arbejdsmanden på teglværket i Egebjerg, der byggede sit eget gulsthus (med »lånte« sten hjembragt for en stor dels vedkommende på cykel). Der var en enlig mor med en masse unger, der sled hårdt i det på den

nybyggede Papyrotexfabrik i nærheden. 50erne og 60erne blev til levende menneskers beretninger om deres hus og deres hverdagsliv. Og pænhedens indtog i 60ernes midte blev også beskrevet. De selvstændige dukkede op, de bedrestillede funktionærer (som ikke selv byggede deres hus, men bestilte det nøglefærdigt) overtog mange af de gamle sommerhusgrunde eller de udstyknings, der sikrede de gamle beboere et rigtigt murstenshus gennem opdeling af de gamle parceller.

Gammelgårdsvej og Tvedvængen (hvor gymnasiet ligger ud til) fik hver sine støtter i klassen og »Herlev« blev nærværende og historie.

Klassen var ikke alle glade for den lokalt interesserede lærer. Det var måske også i nogle sammenhænge for »tæt« på. Men andre grupper undersøgte skolen i 50erne og 60erne, - forældre og bedsteforældre og venner og bekendte kunne alle skolehistorier, hvad var der sket dengang i slutningen af 60erne, da børnene begyndte at komme på fornavn med lærerne? Sorteringsskolen kom frem i lyset, men er vores egen skole ikke også en sorteringsskole?

Gamle mennesker (både de 45 årige og de lidt ældre), der huskede 50erne og 60erne blev interviewet. Og »skolen« var ikke »skolen« mere, den var en historisk størrelse og undervisning var forskellig til forskellig tid. Andre arbejdede med ændringer i familiemønstret fra 50erne til 70erne på samme måde. Vi fik samlet stof til et emne, der i eksamensopgivelserne kom til at hedde: Danmarkshistorie 1945-1975 med vægt på byudvikling og sociale forhold i Københavnsområdet. Alle kilder var »selvproduceret« støttet af en lokalhistorisk fremstilling (»Nordvestegnen - fra bondeland til bylandskab«) og lærerens egne dupliserede meddelelser om vigtige sammenhænge. Heldigvis kom vi ikke op til eksamen. Klassen kom op i fransk i stedet og kolleger der kun kendte til »den kolde krig« fik ikke mulighed for som censor at lære Herlev at kende.

Og sådan kunne den glade historielærer fortsætte.

Herlev er jo netop en af de nye bydannelser, hvor arbejdere og funktionærer fra 30erne til 60erne flyttede ud og dannede et nyt samfund. Idag virker bydelen afsluttet, færdig og etableret, som om den har været der altid. Arbejderhistorien i Herlev er ikke den klassiske arbejderhistorie fra Nørrebro og Vesterbro. Det er historien om selvbyggerne (hvert andet hus på mange af småvejene i Herlev er selvbyggerhuse!), om de sociale boligselskabers åbne bebyggelser, om det nye industriarbejde og servicearbejde i de nye industrikvarterer og i de nyskabte kommunale institutioner. Og det er en historie, som eleverne selv kan finde gennem deres egne kontakter, og som (hvis teknisk forvaltning bare er lidt åben) det er ret let at følge gennem byggesagsarkivet med tilladelser og bygningsplaner, gennem lokaltelefonbøger, gennem lokalavis og lokale kort fra teknisk forvaltning og Geodætisk Instituts målebordsblade. Men det vigtigste er fortællerne, historiens bærere og hovedpersoner, der bor lige om hjørnet.

KOM TIL MIG

KOM TIL ØSTERBRO

Østerbro har alt: arbejderboliger, industri og borgerskabets facader fra århundredskiftet. Og mange elever har kontakter i bydelen. Enten fordi de har ældre søskende eller kammerater, der er flyttet ind i de små lejligheder og bor der billigt, mens de læser. Eller også bor der ældre familiemedlemmer. Byggesagsarkivets materiale om hvert hus, og Stadsarkivets mandtalslister og forsikringsbeskrivelser er ret let materiale at få fat i og direkte læseligt. Her er eleverne selv tæt på historien og kan selv gå ud og se på huset og sammenligne med dengang.

Nørrebro dur ikke! (skoletvang)

Men historien kunne også have gået for sig således (2.æ. Herlev Gymnasium 1981-82):

Klassen arbejder med Københavns industrialisering og perioden op til ca 1920. En gruppe drenge har valgt at arbejde med »Nørrebro«, for som de senere fortæller: »...der var så mange bøger om Nørrebro på hylden i biblioteket...«

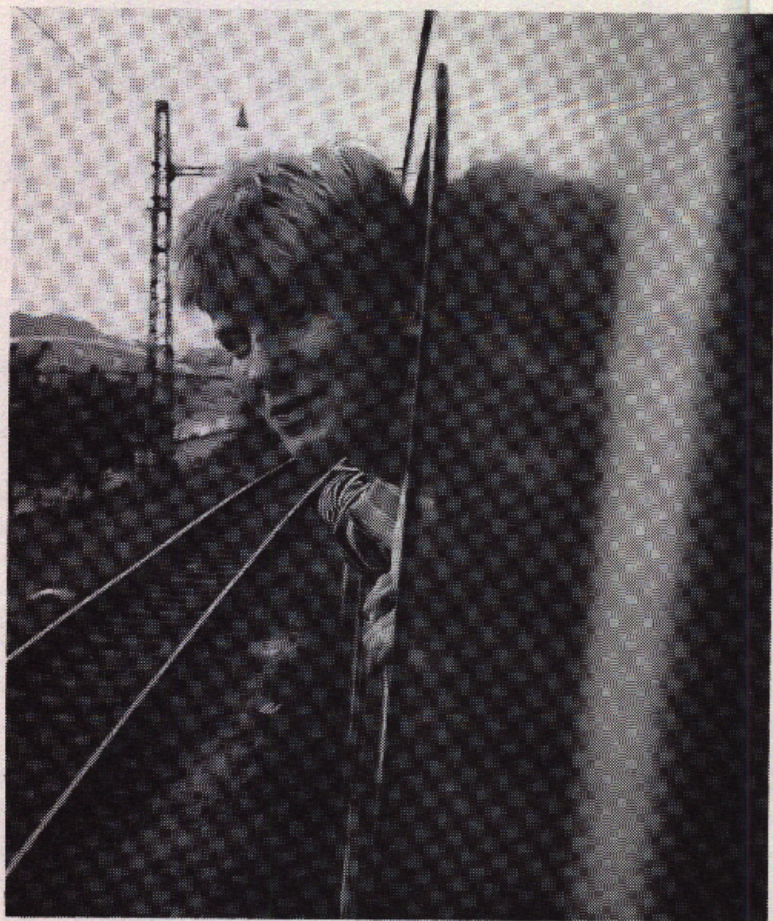
Kravet til eleverne er, at de skal planlægge en uges arbejde i området med beskrivelse af huse og gader, med at skaffe oplysninger på arkiver og biblioteker og komme i snak med beboere, der kender bydelen, og som kan fortælle om hvordan, der var tidligere. Klassen hører til i en af Herlev Gymnasiums forsøgsordninger, derfor kan de i mange timer og i flere fag arbejde med emnet i en sammenhængende periode. Alt såre godt.

Gruppens drenge fortæller imidlertid, at de har svært ved at få noget ud af emnet. De har fået en lærerintroduktion til området og til, hvad man kan se af »pynt på gesimsen«. De havde gamle kort og vejledning i de bøger, der var på skolebiblioteket. Og så begav de sig afsted med S-toget til Nørreport og vandrede ud over Søerne. Men de så ikke noget. Husene på Fredriksborggade var beskidte og sorte. Der var butikker i stueetagen, men der var intet fra århundredskiftet. De gik rundt i Blågårdsgadekvarteret, men der var ingen mennesker at spørge om noget, og der var ikke noget at se.

Det var koldt og fugtigt denne februar dag. Et par måneder, efter da gruppen blev spurgt om turen i en interviewrunde, fortalte en af dem: »...aldrig har vi kedet os så meget i undervisningen, som den dag vi besøgte Nørrebro - jeg vidste ikke, hvorfor vi skulle derind, eller hvad jeg skulle se, jeg tænkte bare på at få det overstået og så være hjemme med toget, når skolen sluttede klokken to...«

Problemerne for gruppen var store, især da de i løbet af ugen blev konfronteret med andre gruppers oplevelser. De havde været mere om sig og vidste hvad de skulle. De havde både været indenfor i gamle lejligheder, havde snakket med gamle folk og familie i brokvartererne, og de havde besøgt Stadsarkivet og Byggesagsarkivet og vidste noget om husene i bestemte gader, og hvem der havde boet der før århundredskiftet. Og så havde de tegninger, skitser og foto med hjem.

Gruppen bad så en lærer om at gå med. Det gik såmænd meget godt. Det blev til en rundvisning og en række gode lærerforedrag om Sotorvet, »den sorte firkant«, Nørrebros 90'er kvarterer, »pynt på gesimsen«, og læreren havde også et rigtigt baggårdsværksted på hånden, som blev beset, og hvor mester fortalte om tidligere tider. Men gruppen kedede sig og var som i skolen. Det var lærerens og ikke deres tur. Og de nåede hjem inden klokken to.

Billige og fælles klassesure indgår som en vigtig del i mange gymnasieelevers crindringer. Men det er ikke som i 50'ernes skole, hvor lektor Blomme cyklede rundt til de sjællandske landsbykirker med eleverne og viste frem.

Spies og Tjæreborg og masseturismen har sikret et andet forventningsniveau. Der skal være mulighed for varmt bad døgnet rundt, for fest i gaden og afslapning uden at bevæge sig (før det bliver mørkt).

Det gælder om at komme udenom disse forventninger. Anders skal ud og se på huse og bygninger i Prag alle de steder, hvor »turisterne« ikke kommer. Han skal lære at bruge de lokale transportmidler og ikke bare en taxa, der kører ham frem til adressen, og uden at han egentlig aner, hvor han er.

Arbejdet hjemme i Herlev med at beskrive hverdagsliv, bygninger og kvarterer er forudsætningen for, at han kan opleve Prag på en anden måde, og at han får fat i mennesker, der ikke bare er ansat til at tage sig af ham eller som kun ønsker at få del i hans lommepege. Og ved at komme bag om Prags facader og overflade kommer Anders også til at forstå danske forhold. Det håber jeg ihvertfald. Tak for turen Anders, 3y og 3z.

Når skolen er tvang og viden er lærerens

De to »skolehistorier« har hver deres forklaring og baggrund. Nørrebro som arbejderhistorie, det er jo oplagt for læreren. Men for de tre drenge var det kun skole og tvang. Og først bagefter viste det sig, at den ene ovenikøbet havde sine bedsteforældre på Nørrebro. Uden at han vidste det, var det dér de boede. Familien var flyttet ud til Herlev, men bedsteforældrene var blevet i det gamle vante arbejdermiljø!

Først gennem flere undervisningsforløb med krav om deltagelse og selvstændig aktivitet gik det op for denne gruppe, at de selv var ansvarlige for at lære noget. Skolen er jo ellers lærerens sag. Det er læreren, der fylder op, og eleven der modtager. Men selv at skabe sin viden og sine vurderinger, det er ikke lige det gymnasiets karaktær normalt lægger særlig op til.

Mundtlig historie – selvaktivitet – hverdagsliv

For mig selv har denne arbejdsform været ret fremmed. I min studietid arbejdede jeg med arkivmateriale og fremstillinger og kildesamlinger. Men jeg har aldrig lavet et »historisk interview« i min studietid i historie. Og historiefaget var i sin undervisningstradition på alle niveauer præget af politisk historie. Og til at tolke den, kender jeg både teoretiske begreber, håndbogssamlinger, fremstillinger og den tolkningsmæssige diskussion. Ikke så mærkeligt at »den kolde krig« altid er det emne, der opgives til studentereksamen af mine kolleger, og som jeg som censor møder, når jeg ser hvad andre historielærere underviser i. Men hvordan med hverdagslivet, med byudvikling og med politiske processer på græsrods-og lokal niveau? Vi er mange historielærere, der på egen hånd har måttet fuske os frem i etnologiske metoder og sammenhænge, og som også har ladet vores elever været prøveklude for mere eller mindre gode ideer. Og i denne sammenhæng har vi brug for hjælp fra »fagets« historikere og fra de historiske institutioner (forskningsinstitutter, arkiver og biblioteker). Vi har også brug for kontakt med de mange organisationer og mennesker, der har historien som problem ind i mellem (som når Henning Tjørnehøj bliver vred på Bjørn Erichsen eller Madsen-Mygdal).

Jeg afviser ikke fremstillinger, kildesamlinger eller arkivalier som er skrevet på latin eller med gotisk skrift. Det er i mange sammenhænge vigtigt at have adgang til alle mulige typer af skriftlig information. Og at kunne bruge dem. Og det er vigtigt at eleverne lærer at bruge bøgernes information i deres arbejde med at udvikle deres egen historieforståelse. Det ved den generation af arbejderhistorikere, der måtte grave sig tilbage til 20'ernes og 30'ernes arbejderbevægelse for at genoptage de diskussioner som nazismen og stalinismen fik fjernet ved at udrydde de levende deltagere.

Men gymnasiet kan give mere end en række tekster og skolebøger om hi-

historiske emner. Det kan også give eleverne »levende historie«, hvor historie er en proces, der kræver deltagelse, aktivitet og menneskelig kontakt. Hvor det er levende menneskers tolkninger og forståelse som indgår i elevernes arbejde. Videoudsendelser, bøger, film kan give information og oplysninger, men mennesker kan svare igen og stille spørgsmål, som endnu ikke er besvaret.

Hverdagshistorien giver disse muligheder, den findes overalt og kan følges tre generationer tilbage. Og de sidste års hurtige samfundsudvikling og ændrede landskab og bymiljø har i sig så mange rester og spor, som kræver sin fortolkning og forklaring, at det kan konkurrere med andre typer ah-ha-oplevelser (som en krydsordsløsning eller en kriminalgåde).

I de mange gymnasieskoler landet over sidder der i 100vis af historielærere, som kan et håndværk: udvikle en historisk erkendelsesproces. Vi har brug for at holde vores faglige færdigheder ved lige. Og i denne sammenhæng er arbejdet med mundtlig historie en stadig udfordring. Og der er brug for nogle mennesker, der i lokalsamfundet hele tiden skriver »historien« på ny. Og hvorfor skulle det ikke kunne ske på skolen af elever og lærere? Det er mærkeligt, at det ikke sker alle steder.

Mange sogne fik ved kommunesammenlægningerne et lokalhistorisk arkiv, der var vokset ud af behovet for at sikre en lokal identitet. Og i denne sammenhæng var mange folkeskolelærere aktive. Bymiljøerne ændres idag voldsomt. Og også her er der aktive historiske interessegrupper, som støtter lokale arkiver, museer, eller kulturelle aktiviteter. Det sikrer lokal identitet og historisk forståelse af en udvikling, som vi skal forholde os til.

Gymnasierne har mange muligheder for at gå ind i et samarbejde med historiske projekter og den nye gymnasiereform forhindrer ikke lærere og elever i at engagere sig.

Den »levende« historieundervisning: Materiale og muligheder

Arbejdet med elever i Herlev viser, at der er en række materialer, som allerede er til rådighed for en sådan undervisning. Historikere har produceret en række håndbøger de seneste år til græsrodshistorieskrivning.

Den vi har haft mest glæde af, er den forlængst udsolgte vejledning til lokalhistorisk arbejde, som udkom på Nationalmuseets forlag under titlen »De nye tider – hvordan industrialiseringen forandrede vores dagligdag – en studiebog i de sidste 100 års historie.« (1978). Det var en fremstilling fyldt med illustrationer og korte opslag, der skulle introducere et studiekredsprojekt svarende til det svenske »Bygd i förvandling«. Der er endnu ikke kommet en fremstilling til undervisningsbrug, der dækker så bredt og så fint som denne

bog gør. Den danske udgave af »Grav hvor du står« (SOC 1982) rammer lidt ved siden af gymnasieeleverne, den er for omfattende, men vi har brugt mange afsnit til opslag og håndsækning i en konkret situation.

Så er der fremstillet en række kildesamlinger/temabøger om forskellige emner og problemstillinger, som er gode at anvende i undervisningen. Skoletjenesten i Brede fremstillede »Far, mor og børn - glimt af familiens hverdag gennem 100 år« (1985), hvor især de mange billeder og de fine skitser af boligerne og deres udstyr har haft stor betydning for mine elevers interview og indsamling.

Søren Kolstrup: »Mellemkrigstidens Danmark. Produktion og levevilkår.« (Systime 1987) indeholder også meget stof til belysning af levevilkår som kan benyttes ved egne lokale undersøgelser.

Ellers er der ikke meget udarbejdet undervisningsmateriale. Vi har brugt hvad vi fandt i hjemmene og på hylderne på biblioteket: gamle kogebøger og ugeblade (annoncer), tidstypiske noveller og billedhæfter, lokalaviser og deres notitser, - alt sammen kildetyper der kan sikre viden om mange hverdagsforhold, og som er gode at snakke om med de ældre mennesker, der besøges.

Det, der mangler, er en ny og god vejledning til lokalhistorisk arbejde, som kan bruges af gymnasieelever. Den skal være bred og velillustreret. Den skal være konkret og gå til sagen. Fortælle om, hvad man kan få på de tekniske forvaltninger, i lokalhistoriske arkiver og hos naboen. Og der skal være vejledninger til at gennemføre undersøgelser og indsamle materiale. Et vist indblik i etnologisk metode og nogle fornuftige retningsgivende tematiserede begreber, der kan styre indsamlingen af oplysninger og historier skal med i de enkelte afsnit.

Hvis en sådan vejledning skrives til gymnasieelever vil den sikkert kunne bruges af mange andre mennesker, og der er et bogmarked for historisk aktivitet.

Det er arkivarer, gymnasielærere og museumsfolk, der skal skrive bogen og den vil opfylde et stort behov.

Men materialet kommer hvis gymnasieundervisningen ændres, det viser erfaringen. Så lad os se på mulighederne for forandring.

Brug eleverne til at stille krav til lærerne!

Den nye gymnasireform har i hovedtrækkene ladet historiefaget stå urørt. Rammerne for undervisningen er brede, og elever og lærer kan selv bestemme indhold og arbejdsform. Så lærerne kan sådan set fortsætte, som de plejer. Men der er bemærkninger og småændringer i »de vejledende retningslinier«, der kan lukke op for lokalhistorien og den levende historie.

For første gang indgår »lokalhistorie« i bestemmelserne for faget historie:

»...Lokalhistorie må betragtes som en frugtbar tilgang til at forstå væsentlige træk i samfundsudviklingen. mange af disse træk kan konkret anskueliggøres i det nære samfund, hvorved sammenhængen mellem den »lille« og den »store« historie belyses. Der kan her være specielt gode muligheder for at få beskrevet enkelte menneskers og gruppers tilværelse i et for eleverne kendt og overskueligt miljø...«

Et kendetegn ved historieundervisningen i gymnasiet har været elevernes arbejde med specialer. Emneområder, hvor eleverne mere selvstændigt har udarbejdet skriftlige rapporter. Specialerne er i de nye bestemmelser afløst af en historieopgave i 2.g., som alle elever skal udarbejde og som sagtens kan indgå i et fælles historisk emneprojekt med aktiviteter i lokalsamfundet.

»Historieopgaven« kan også være produktion af en dias-serie, fremstilling af en videofilm eller radiomontage eller lignende. Men typisk vil der være tale om en skriftlig fremstilling. Eleverne kan arbejde individuelt eller i grupper om de enkelte opgaver, det eneste krav er, at de belyser en præcis problemstilling og arbejdet skal godkendes af læreren.

Kravene til arbejdet med »historieopgaven« gør det muligt at ændre undervisningsform og åbne op for samfundet og historien udenfor. Og den »levende historie« skulle have en chance.

I 3.g. er de enkelte fags »specialer« blevet afskaffet til fordel for en individuel større skriftlig opgave, hvor eleverne får afsat en uges arbejdstid til at udarbejde en skriftlig opgave udfra en præcis problemstilling. Det er en arbejdsform, som kendes fra HF, og som også resulterer i opgaver, hvor lokalhistorie og nærmiljø inddrages. Også i disse sammenhænge skulle der således være muligheder for et samarbejde med omgivelserne og den »levende historie«.

Ændringer i undervisningen vil komme gradvis. Men lokalsamfundets krav til gymnasiet og historielærerne, når de bruger de lokale institutioner, foreninger og forvaltninger kan godt være med til at sikre, at også lokalsamfundet får glæde af gymnasieelevernes arbejde med historieopgave og de større skriftlige opgaver.

I mange tilfælde er det jo eleverne, der henvender sig til de lokale organisationer og institutioner og ber om oplysninger og støtte. Den lokale fagforening, lokalhistorisk arkiv og de lokale virksomheder kan begynde at kræve »noget for noget«. Hvis gymnasieelever f.eks. vil bruge arkivet til deres mange opgaver - så må de også finde sig i at blive knyttet til et systematisk indsamlingsarbejde. Og måske lægge indsatsen i sammenhæng med den, som arkivet i forvejen prøver at organisere.

Det kan godt være at eleverne ikke får lige det, de ønsker, men de bliver et led i en sammenhæng, som ellers ikke ville kunne skabes. Og gymnasieelever trænger til at blive opfattet som ansvarlige medarbejdere og ikke uansvarlige skolebørn. Et samarbejde mellem historielæreren og det lokalhistoriske arkiv

kan sikre en sådan sammenhæng. Gymnasielæreren kunne måske også som en del af bidraget blive inddraget i det lokale arkivarbejde og give en hånd med.

På samme måde som et samarbejde mellem den lokale fagforenings efterløønnerklub og skolen kan give en sammenhæng at indsamle historisk stof i og mulighed for at formidle det tilbage til deltagerne.

Hver skoles omgivelser og opland er forskelligt og løsninger og samarbejdsmønstre vil blive forskellige. Godt det samme. Arbejdet med »historien« vil altid afhænge af enkelte menneskers behov og ønsker og de lokale muligheder.

SFAH kunne have en funktion som vejleder, materialeproducent og kursusarrangør i en sådan sammenhæng. Selvfølgelig i samarbejde med aktive gymnasie- og HFLærere. Lad os sammen sikre en »levende historieundervisning«.

Litteraturliste:

Henrik Adrian: Vi vil have en levende historieundervisning. Den jyske historiker nr 21 s 97-110
Bekendtgørelse og vejledende retningslinier: Historie med samfundskundskab. Undervisningsministeriet 1988

Overvejelserne om hvad skoletvangen betyder er udviklet i: 4. Rapport fra Gymnasieundersøgelsen: »...frihed til selv at bestemme...« (dreng, 2.g.). Gruppeorganiseret undervisning, ud af skolen-aktiviteter og gymnasieforskning. Samfundsfagsnyts forlag 1986.

og mere billedligt i:

»Et andet gymnasium« Beretninger. Billeder. Oplevelser fra B-skolen i Herlev Statsskole 1980-86. Herlev Gymnasium 1988

